ಸಂಧಿ ೨೪ – ಬಿಂಬಾಪರೋಕ್ಷ ಸಂಧಿ

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ ಗುರುಗಳ........ ॥ ಪ ॥

"ಮಮೈವಾಂಶೋಜೀವಲೋಕೇ ಜೀವಭೂತಃ ಸನಾತನಃ॥" ಎಂಬ ಗೀತಾ ವಾಕ್ಯದ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಂಶವೇ ಜೀವರೂಪವಾಗಿರುವರು. ಅಂಶರಲ್ಲಿಸ್ವಾಂಶರೆಂತಲೂ, ಪ್ರತಿ ಬಿಂಬಾಂಶರೆಂತಲೂ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳುಂಟು. ಪರಮಾತ್ಮನ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದ್ಯವತಾರಗಳೇ ಸ್ವಾಂಶ ರೂಪಗಳು; ಜೀವರುಗಳು ಪ್ರತಿ ಬಿಂಬಾಂಶರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಜೀವರಿಗೆ ಯಾವ ರೂಪದಿಂದ ಬಿಂಬರೂಪಿಯಾಗಿ ಇರುವನೆಂಬುವುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮುಕ್ತಬಿಂಬನು ತುರ್ಯ ಜೀವ
ನ್ಮುಕ್ತಬಿಂಬನು ವಿಶ್ವಭವಸಂ
ಸಕ್ತಬಿಂಬನು ತೈಜಸನು ಅಸೃಜ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರಾಜ್ಞಾ॥
ಶಕ್ತನಾದರುಸರಿಯೆ ಸರ್ವೋ
ದ್ರಿಕ್ತಮಹಿಮನು ದುಃಖ ಸುಖಗಳ
ವ್ಯಕ್ತಿಮಾಡುತಲಿಪ್ಪಕಲ್ಪಾಂತದಲಿ ಬಪ್ಪರಿಗೆ ॥ ೧ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಮುಕ್ತ=ಮುಕ್ತ ಜೀವರಿಗೆ, ತುರ್ಯ=ತುರ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯು, ಬಿಂಬನು=ಬಿಂಬ ಮೂರ್ತಿಯು. ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ=ಬಿಂಬಾಪರೋಕ್ಷವಾದವರಿಗೆ, ವಿಶ್ವ=ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯು ಬಿಂಬನು. ಭವಸಂಸಕ್ತಬಿಂಬನು= ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವವರಿಗೆ ಬಿಂಬನು, ತೈಜಸನು. ಅಸೃಜ್ಯರಿಗೆ=ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಾರದವರಿಗೆ, ಪ್ರಾಜ್ಞ=ಪ್ರಾಜ್ಞಮೂರ್ತಿಯು ಬಿಂಬನು. ಶಕ್ತನಾದರು ಸರಿಯೇ=ಸೃಷ್ಟಿ ಮೊದಲಾದವು ಮಾಡದೇನೆ ಜೀವರಿಗೆ ಸುಖ ದುಃಖಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪನಾದುದರಿಂದ, ಸರ್ವೋದ್ರಿಕ್ತ ಮಹಿಮನು= ಎಲ್ಲರಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಕಲ್ಪಾಂತದಲಿ= ಬ್ರಹ್ಮ ಕಲ್ಪದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಬಪ್ಪರಿಗೆ=ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡಿಕ್ಕೊಂಡು ಬರುವವರಿಗೆ, ದುಃಖಸುಖಗಳ=ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು, ವ್ಯಕ್ತಿಮಾಡುತಲಿಪ್ಪ=ಸಾತ್ವಿಕರಿಗೆ ಸ್ವರೂಪಾನಂದವನ್ನು ರಾಜಸರಿಗೆ ಸುಖ ದುಃಖ ಮಿಶ್ರವಾದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತಾಮಸರಿಗೆ ಅಂಧಂತಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುತ್ತಲಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಮುಕ್ತರಾದವರಿಗೆ ತುರ್ಯನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬಿಂಬ ಮೂರ್ತಿಯು. ಲಿಂಗ ಭಂಗವಾಗದೆ ಅಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದು ಬಿಂಬಾಪರೋಕ್ಷವಾದವರಿಗೆ ವಿಶ್ವನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬಿಂಬನು. ಈ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟೀಗೆ ಬಾರದೇನೇ ಇರುವವರಿಗೆ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬಿಂಬನು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದ ಮಹಾ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಶ್ರೀ ಹರಿಯು ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡದೇನೆ ಅವರವರಿಗೆ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದ ಸುಖ ದುಃಖಾದಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇದ್ದರೂ, ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಅವರವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ ಕಲ್ಪಾಂತದಲ್ಲಿ ಅವರವರ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸುಖ ದುಃಖ ಮಿಶ್ರವೆಂಬ ಮೂರು ವಿಧ ಫಲವನ್ನು ಮೂರು ವಿಧ ಜೀವರಿಗೆ ಕೊಡಿಸುವನು. "ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಬಿಂಬ ರೂಪಸ್ತು ತುರ್ಯೋ ವಿಶ್ವೋಪರೋಕ್ಷಿಣಾಂ॥ ಸಂಸಾರಿಣಾಂ ತೈಜಸಸ್ಷ ಸೃಜ್ಯಾನಾಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಉಚ್ಯತೇ" ಎಂಬ ಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ ವಾಕ್ಯವು ಈ ಪದ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವದು.

ಅನ್ನನಾಮಕ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗಾ
ಚ್ಛನ್ನನಾಗಿಹ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಮದಿ
ಸೊನ್ನೊಡಲ ಮೊದಲಾದವರೊಳನ್ನಾದತೈಜಸನು ॥
ಅನ್ನದಾಂಬುಜನಾಭ ವಿಶ್ವನು
ಭಿನ್ನನಾಮಕ್ರಿಯಗಳಿಂದಲಿ
ತನ್ನೊಳಗೆತಾ ರಮಿಪ ಪೂರ್ಣಾನಂದಜ್ಞಾನಘನ ॥ ೨ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಅನ್ನನಾಮಕ=ಅನ್ನನಾಮಕನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಮದಿ=ಪ್ರಾಜ್ಞನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ, ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗೆ=ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಶ್ರೀದೇವಿಯಲ್ಲಿ, ಆಚ್ಛನ್ನನಾಗಿಹ=ಗೋಚರನಾಗದಂತೆ ವಾಸವಾಗಿರುವನು. ಸೊನ್ನೊಡಲ=ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರು, ಮೊದಲಾದವರೊಳು=ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೊಳಗೆ, ಅನ್ನಾದ=ಅನ್ನಾದನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನು, ತೈಜಸನಾಮಕನಾಗಿಯು, ಅನ್ನದ=ಅನ್ನದನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ, ಅಂಬುಜನಾಭ=ಪದ್ಮನಾಭನು, ವಿಶ್ವ=ವಿಶ್ವನಾಮಕನಾಗಿಯೂ, ಭಿನ್ನನಾಮಕ್ರಿಯಗಳಿಂದಲಿ= ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ, ಪೂರ್ಣಾನಂದ ಜ್ಞಾನಘನ=ಪೂರ್ಣಾನಂದ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಹರಿಯು, ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾರಮಿಪ=ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನೇ ಆನಂದಪಡುತ್ತಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಅನ್ನನಾಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಜ್ಞನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗದೇ ಮರೆಯಾಗಿರುವನು. ಅನ್ನಾದನೆಂಬ ಹರಿಯು ತೈಜಸ ನಾಮದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅನ್ನವನ್ನು ಭುಂಜಿಸುವನು. ಅನ್ನದನೆಂಬ ಶ್ರೀಹರಿಯು ವಿಶ್ವನಾಮಕನಾಗಿ ಅನೇಕವಾದ ನಾಮರೂಪಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನ ಜೀವರಲ್ಲಿದ್ದು ಅನ್ನಪ್ರದನಾಗಿ, ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನೇ ಆನಂದಪಡುತ್ತಿರುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಗೋಚರನಾಗದೆ ಇರುವದೆಂತೆನೆ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬೂದಿಯೊಳಗಡಗಿಪ್ಪನಲ ನೋ
ಪಾದಿ ಚೇತನಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗ
ನ್ನಾದನನ್ನಾಹ್ವಯದಿಕರೆಸುವ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವರೂಪೀ ॥
ಓದನಪ್ರದ ವಿಷ್ಣು ಪರಮಾ
ಹ್ಲಾದವೀವುತ ತೃಪ್ತಿಬಡಿಸುವಾ
ಗಾಧಮಹಿಮನ ಚಿತ್ರಕರ್ಮವನಾದ ಬಣ್ಣಿಸುವ ॥ ೩ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಬೂದಿಯೊಳಗಡಗಿಪ್ಪನಲನೋಪಾದಿ=ಬೂದಿ ಮುಚ್ಚಿದ ಕೆಂಡದಂತೆ, ಚೇತನ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗೆ, ಅನ್ನಾಹ್ವಯದಿ=ಅನ್ನನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇರುವನು. ಬ್ರಹ್ಮಶಿವರೂಪೀ=ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಿಂದಲೂ, ರುದ್ರರೂಪದಿಂದಲೂ, ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ, ಅನ್ನಾದನು=ಅನ್ನಾದನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇದ್ದು ಅನ್ನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು. ವಿಷ್ಣು=ವಿಷ್ಣು ರೂಪದಿಂದ, ಓದನಪ್ರದ=ಅನ್ನದನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ, ಪರಮಾಹ್ಲಾದವೀವುತ=ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಪರಮಾಹ್ಲಾದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ತೃಪ್ತಿಬಡಿಸುವ=ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸುವನು. ಅಗಾಧಮಹಿಮನ=ಇಂತಹಾ ಪಾರಗಾಣದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮನ, ಚಿಕ್ರಕರ್ಮವ=ವಿಚಿತ್ರ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು, ಆವಬಣ್ಣಿಸುವ=ವರ್ಣಿಸಲು ಯಾರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವು?

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಬೂದಿ ಮುಚ್ಚಿದ ಕೆಂಡದಂತೆ ಶ್ರೀ ದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನನಾಮಕನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಡಗಿರುವನು. ಅನ್ನಾದನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಲ್ಲೂ, ರುದ್ರ ದೇವರಲ್ಲೂ, ಬ್ರಹ್ಮರೂಪ ರುದ್ರರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದು ಅನ್ನವನ್ನು ಭುಂಜಿಸುವನು. ವಿಷ್ಣು ರೂಪದಿಂದ ಅನ್ನದನೆಂಬ ಹರಿಯು ಸಕಲರಿಗೂ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪರಮಾಹ್ಲಾದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎಲ್ಲರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವನು. ಇಂತಹಾ ಅಪಾರ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಲು ಯಾರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವು? ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ತರವಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಮಿಕ್ಕವರ ಪಾಡೇನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾದ, ಬಿಂದು, ಘೋಷ, ಶಾಂತ, ಅತಿಶಾಂತ–ಗಳೆಂಬ ಪಂಚ ರೂಪಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನಾದ ಭೋಜನಶಬ್ದದೊಳು ಬಿಂ
ದೋದ ನೋದಕದೊಳಗೆ ಘೋಷನು
ವಾದದೊಳು ಶಾಂತಾಖ್ಯ ಜಠರಾಗ್ನಿಯೊಳಗಿರುತಿಪ್ಪ ॥
ವೈದಿಕಸುಶಬ್ದದೊಳು ಪುತ್ರ ಸ
ಹೋದರಾನುಗರೊಳತಿಶಾಂತನ
ಪಾದಕಮಲವನವರತ ಚಿಂತಿಸು ಈಪರಿಯಲಿಂದ ॥ ೪ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಭೋಜನಶಬ್ದದೊಳು=ಭೋಜನ ಮಾಡುವಾಗ ಹೊರಡುವ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ, ನಾದ=ನಾದ ರೂಪದಿಂದಲೂ, ಓದನೋದಕದೊಳಗೆ=ಅನ್ನ, ಮತ್ತು ಉದಕ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ, ಬಿಂದು=ಬಿಂದು ರೂಪದಿಂದಲೂ, ವಾದದೊಳು=ಅನುವಾದ ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಶಬ್ದದೊಳಗೆ, ಘೋಷನು=ಘೋಷ ರೂಪದಿಂದಲೂ, ಜಠರಾಗ್ನಿಯೊಳು=ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉದರದಲ್ಲಿದ್ದು ಅನ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ಪಕ್ವ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಜಠರಾಗ್ನಿಯೊಳಗೆ, ಶಾಂತಾಖ್ಯ=ಶಾಂತನಾಮಕನೂ, ಇರುತಿಪ್ಪ=ವಾಸವಾಗಿರುವರು, ವೈದಿಕ ಸುಶಬ್ದದೊಳು=ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಹೊರಡುವ ಸುಶಬ್ದದೊಳಗೂ, ಪುತ್ರ, ಸಹೋದರ=ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು, ಅನುಗ=ಭೃತ್ಯ ಜನರು ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲರೂ, ಅತಿಶಾಂತನ=ಅತಿ ಶಾಂತ ನಾಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ, ಪಾದಕಮಲ=ಪಾದಕಮಲವನ್ನು ಈ ಪರಿಯಿಂದಲಿಂದ=ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಾಗಿ, ಅನವರತ=ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಚಿಂತಿಸು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಣವದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ "ಓಂ" ಎಂಬ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಕಾರ, ಉಕಾರ, ಮಕಾರಗಳಲ್ಲಿ, ನಾದ, ಬಿಂದು, ಘೋಷನಾಮಕನಾಗಿರುವದಲ್ಲದೆ ಭೋಜನಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲೂ ಇರುವನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಭೋಜನ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ನಾದ ರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಅನ್ನೋದಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂದು ನಾಮಕನನ್ನು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಘೋಷನಾಮಕನನ್ನು, ಜಠರಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತ ರೂಪಿಯನ್ನು, ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಶಬ್ದದೊಳಗೆ=ಮಕ್ಕಳು, ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು, ಮತ್ತೂ ತಮ್ಮಿಂದ ಜೀವನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರು ಇವರುಗಳಲ್ಲೂ ಅತಿ ಶಾಂತರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೂ ತಿಳಿದು ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅವನ ಪಾದಕಮಲವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. "ನಾದಾಭಿಮಾನೀಕ್ರೋಡಸ್ತು ಭೋಜನಸ್ಥರವೇಷುಚ॥ ಬಿಂದುಮಾನೀ ವಿಷ್ಣುದೇವೋ ಜಲಾನ್ನಸ್ಥೋತ್ರಿವೃತ್ಪ್ರಭುಃ॥ ಘೋಷಾನುವಾದಶಬ್ದೇಷು ಶಾಂತಾಖ್ಯೋಜಠರೇಸ್ಥಿತಃ॥ ಪುತ್ರಮಿತ್ರಕಳತ್ರಾದೌ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ಸರ್ವದಾ॥ ಅತಿಶಾಂತಾಖ್ಯ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಪಾದಪದ್ಮಂ ನಿಬೋಧಯ" ಎಂಬ ಪ್ರಮೇಯ ರತ್ನಾಕರದ ವಚನವು ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂತ ಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣನೆಂಬುವುದು ಶೃತಿ ಸಮ್ಮತವೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವೇದಮಾನಿ ರಮಾನುಪಾಸ್ಯ ಗು
ಣೋದಧಿ ಗುಣತ್ರಯವಿವರ್ಜಿತ
ಸ್ವೋದರಸ್ಥಿತ ನಿಖಿಳಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾದ್ವಿಲಕ್ಷಣನು ॥
ಸಾಧುಸಮ್ಮತವೆನಿಸುತಿಹ ನಿಷು
ಸೀದಗಣಪತಿ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿ
ಪಾದಿಸುವದನವರತವನಗುಣ ಪ್ರಾಂತಗಾಣದಲೆ ॥ ೫ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ವೇದಮಾನಿ=ವೇದಾಭಿಮಾನಿಯಾದ, ರಮಾ=ರಮಾದೇವಿಯರಿಂದಲೂ, ಅನುಪಾಸ್ಯ=ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಲು, ಅಸಾಧ್ಯವಾದ, ಗುಣೋದಧಿ=ಗುಣಸಮುದ್ರನು, ಗುಣತ್ರಯವಿವರ್ಜಿತ=ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣವಿಲ್ಲದವನು, ಸ್ವೋದರಸ್ಥಿತ=ತನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿರುವ, ನಿಖಿಲ=ಸಮಸ್ತವಾದ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾದ್ವಿಲಕ್ಷಣನು= ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣನು, ಸಾಧುಸಮ್ಮತವೆನಿಸುತಿಹ=ಸಾಧುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಮಾಣತ್ವೇನ ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಿರುವ, ನಿಷುಸೀದ ಗಣಪತಿ ಎಂಬ, ಶೃತಿ=ಶೃತಿಯು, ಅನವರತ=ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಅವನಗುಣ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳ, ಪ್ರಾಂತಗಾಣದಲೆ=ಕೊನೆಗಾಣದಲೆ, ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವದು=ಸರ್ವೋತ್ತಮನು; ಸರ್ವಕರ್ತನೆಂದು ಸಾರುತ್ತಲಿರುವುದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ವೇದಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ರಮಾದೇವಿಯರಿಂದಲೂ ಸಹ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪಾರಕಂಡು ಉಪಾಸನ ಮಾಡಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಸತ್ವಾದಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗದವನು. ತನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣನು. ಸಕಲ ಸಜ್ಜನರೂ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಷುಸೀದ ಗಣಪತಿ ಎಂಬ ಶೃತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನಂತ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ, ಕೊನೆ ಕಾಣದೆ ಅನಂತಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣನೆಂದು ಸರ್ವದಾ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು. ದಾಸಾರ್ಯರು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಶೃತಿಯು "ನಿಷುಸೀದ ಗಣಪತೇ ಗಣೇಷುತ್ವಾಮಾಹುರ್ವಿಪ್ರತಮಂಕವೀನಾಂ॥ ನಋತೆ ತ್ವತ್ಕ್ರೀಯತೇ ಕಿಂಚನಾರೇ ಮಹಾಮರ್ಕಂ ಮಘವರ್ನ ಚಿತ್ರಮರ್ಚ" ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಎಲೈ ಗಣಪತೆ=ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳ ಗಣಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯೆ! ನಿನ್ನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು. ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವೂ ಯಾರಿಂದಲೂ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. ನೀನು ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ನಿನ್ನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ನೀನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ! ಎಲೈ ಶಶ್ವದೇಕಪ್ರಕಾರವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವಂತನೆ! ಅಯೋಗ್ಯರಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರ ದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನು ನೀನೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಅದು ಅವರಿಗೆ ತಮಸ್ಸಾಧನವು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಕಲ ಕರ್ತೃತ್ವವೂ ನಿನ್ನದೇ ಇರುವದು ಎಂದು ಶೃತಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಶೃತ್ಯರ್ಥಕ್ಕೂ ಈ ಪದ್ಯರ್ಥಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇನೆಂದರೆ, ಶೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಭಾಗವತ ಶೃತಿಗೀತೆಯ ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ "ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಪೂರ್ವೇಷು

ಕ್ರಮಾತ್ಸ್ಥಿತ್ವಾಜನಾರ್ದನಃ॥ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಮರ್ಚಯತ್ಯದ್ಧಾ ಬಹಿರಂತರಸತ್ಸುಚ" ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದು ಯೋಗ್ಯರಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಅಯೋಗ್ಯರಿಂದ ದ್ವೇಷವನ್ನೂ ತಾನೇ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೆಂದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಶೃತಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವೂ ಇದೇ ಆಗಿರುವದು. ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವವು ಪರಮಾತ್ಮನದು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಈ ಶೃತಿಯನ್ನುದಾಹರಿಸಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಕರೆಸುವನು ಮಾಯಾರಮಣ ತಾ
ಪುರುಷ ರೂಪದಿ ತ್ರಿಸ್ಥಳಗಳೊಳು
ಪರಮಸತ್ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಮಹತ್ತತ್ವದೊಳಗಿದ್ದು ॥
ಸರಸಿಜಭವಾಂಡಸ್ಥಿತ ಸ್ತ್ರೀ
ಪುರುಷ ತನ್ಮಾತ್ರಗಳ ಏಕೋ
ತ್ತರ ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮಹಾಭೂತಗಳ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ॥ ೬ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:–ಮಾಯಾರಮಣ=ಮಾಯಾ ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವ ಮೂರ್ತಿಯು, ತ್ರಿಸ್ಥಳಗಳೊಳು= ಶ್ವೇತದ್ವೀಪ ಮೊದಲಾದ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ತಾ=ತಾನು, ಪುರುಷರೂಪದಿ=ಪುರುಷ ರೂಪದಿಂದಿದ್ದು, ಪರಮಸತ್ಪುರುಷಾರ್ಥದನೆಂದು ಕರೆಸುವನು= ಮುಕ್ತರಾದವರಿಗೆ ಸ್ವರೂಪಾನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವವನೆಂದು ಕರೆಸುವನು. ಮಹತ್ತತ್ವದೊಳಿದ್ದು ಸರಸಿಜಭವಾಂಡಸ್ಥಿತ=ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗಿನ, ಸ್ತ್ರೀ, ಪುರುಷ=ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಪುರುಷರು, ತನ್ಮಾತ್ರ=ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶಾದಿ ತನ್ಮಾತ್ರಾ ಗುಣಗಳನ್ನು, ಏಕೋತ್ತರ ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳ =ಮನಸ್ಸು ೧, ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ೫, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು ೫, ಅಂತು ೧೧. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು, ಮಹಾಭೂತಗಳ=ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳನ್ನೂ, ನಿರ್ಮಿಸಿದ=ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಮಾಯಾನಾಮಕರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನು, ಶ್ವೇತದ್ವೀಪ, ಅನಂತಾಸನ, ವೈಕುಂಠವೆಂಬ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಮುಕ್ತ ಜನರಿಗೆ ಸಕಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ರೂಪವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮಹತ್ತತ್ವದೊಳಗಿದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಪುರುಷರು, ಮೊದಲಾದವರನ್ನೂ ಮನಸ್ಸು, ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ೫, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು ೫, ಪಂಚಮಹಾ ಭೂತಗಳು ತನ್ಮಾತ್ರಾ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಈ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾರಾಂತರವೂ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಮೂರು ಸಲ ಮೂರು ಪುರುಷರೂಪಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಇರುವನು. ಮೊದಲು ಮಾಯಾನಾಮಕರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಲ್ಲಿ ಪುರುಷನಾಮಕನಾಗಿ ವೀರ್ಯಾಧಾನ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಭಾಗವತ ವಾಕ್ಯವಿರುವುದು. ಎರಡನೆಯ ಪುರುಷ ರೂಪವು ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಿಗೆ ಶರೀರ ಭೂತವಾದ ಮಹತ್ತತ್ವದಲ್ಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲೂ ಇದ್ದ ರೂಪವು. ಆ ರೂಪದಿಂದಲೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಮೂರನೆಯ ಪುರುಷರೂಪಿಯ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಈ ಶರೀರಗ ಪುರುಷ ತ್ರಿಗುಣದಿ
ಶ್ರೀಸಹಿತತಾನಿದ್ದು ಜೀವರಿ
ಗಾಶಲೋಭಾಜ್ಞಾನಮದ ಮತ್ಸರ ಕುಮೋಹ ಕ್ಷುಧಾ ॥
ಹಾಸಹರುಷ ಸುಷುಪ್ತಿ ಸ್ವಪ್ನ ಪಿ
ಪಾಸ ಜಾಗ್ರತಿ ಜನ್ಮ ಸ್ಥಿತಿ ಮೃತಿ
ದೋಷಪುಣ್ಯ ಜಯಾಪಜಯ ದ್ವಂದ್ವಗಳ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ॥ ೭ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಈ ಶರೀರಗ=ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹದೊಳಗೆ ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾದ ಪುರುಷ=ಪುರುಷನಾಮಕನು. ತ್ರಿಗುಣದಿ=ಸತ್ವ ರಜ ಸ್ತಮೋಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸಹಿತ=ಶ್ರೀ, ಭೂ, ದುರ್ಗಾ ಸಮೇತನಾಗಿದ್ದು, ಜೀವರಿಗೆ, ಆಶಾ, ಲೋಭ, ಅಜ್ಞಾನ, ಮದ, ಮತ್ಸರ, ಕು=ಕುತ್ಸಿತವಾದ ಮೋಹ, ಕ್ಷುಧಾ=ಹಸಿವು, ಹಾಸ=ನಗುವಿಕೆ, ಹರುಷ=ಸಂತೋಷ, ಸುಷುಪ್ತಿ=ನಿದ್ದೆ, ಸ್ವಪ್ನ, ಪಿಪಾಸ=ಬಾಯಾರಿಕೆ, ಜಾಗ್ರತೆ=ಎಚ್ಚರ, ಜನ್ಮ=ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ, ಸ್ಥಿತಿ= ರಕ್ಷಣೆ, ಮೃತಿ=ಮರಣ, ದೋಷ, ಪಾಪ, ಪುಣ್ಯ, ಜಯ, ಅಪಜಯ, ದ್ವಂದ್ವಗಳ=ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹದೊಳಗೂ ಪುರುಷರೂಪದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು, ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕರಾದ ಶ್ರೀದೇವಿ, ಭೂದೇವಿ, ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರಿಂದ ಕೂಡಿ ತಾನಿದ್ದು, ಜೀವರಿಗೆ ಆಶೆ, ಲೋಭ ಮೊದಲಾದ ದ್ವಂದ್ವವಾದ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಿಗೂ ದೇಹವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ ಸಾಧನವಾದವರಿಗೆ ಬಂಧವಿಮೋಚನ ಮಾಡುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ತ್ರಿವಿಧಗುಣಮಯ ದೇಹಜೀವಕೆ
ಕವಚದಂದದಿತೊಡಿಸಿ ಕರ್ಮ
ಪ್ರವಹದೊಳು ಸಂಚಾರಮಾಡಿಸುತಿಪ್ಪ ಜೀವರನು ॥
ಕವಿಸಿಮಾಯಾರಮಣ ಮೋಹವ
ಭವಕೆ ಕಾರಣನಾಗುವನು ಸಂ
ಶ್ರವಣಮನನವ ಮಾಳ್ಪರಿಗೆ ಮೋಚಕನೆನಿಸುತಿಪ್ಪ ॥ ೮ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ತ್ರಿವಿಧ ಗುಣಮಯ=ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸರೆಂಬ ಮೂರು ವಿಧರಾದ, ಜೀವಕೆ=ಜೀವರಿಗೆ, ದೇಹ=ದೇಹಗಳನ್ನು, ಕವಚದಂದದಿ=ಕವಚದಂತೆ, ತೊಡಿಸಿ, ಕರ್ಮ ಪ್ರವಹದೊಳು=ಕರ್ಮ ಪ್ರವಾಹದೊಳಗೆ, ಜೀವರನು, ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತಲಿಪ್ಪ, ಮಾಯಾರಮಣ=ಮಾಯಾಪತಿಯಾದ ವಾಸುದೇವನು, ಮೋಹವ ಕವಿಸಿ= ಮೋಹದಿಂದ ಆವರಕ ಮಾಡಿಸಿ, ಭವಕೆ=ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ, ಕಾರಣನಾಗುವನು, ಶ್ರವಣ ಮನನವ ಮಾಳ್ಪರಿಗೆ, ಮೋಚಕನೆನಿಸುತಿಪ್ಪ=ಮೋಕ್ಷಪ್ರದನೆನಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಲಿಂಗದೇಹಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತರಾದ ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಿಗೂ ಮೇಲೆ ಕವಚ ಹಾಕಿದಂತೆ ಸ್ಥೂಲ ದೇಹವನ್ನು ತೊಡಿಸಿ ಕರ್ಮ ಪ್ರವಾಹದೊಳಗೆ ಜೀವರನ್ನು ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಮಾಯಾರಮಣನಾದ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನು ಮೋಹದಿಂದ ಜೀವರನ್ನು ಅಛ್ಛಾದಿಸುವನು. ಅದರಿಂದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಜೀವರು ಕಾರಣರಾಗುವರು. ಭಗವತ್ಕಥಾ ಶ್ರವಣ ಮನನಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರೀತನಾಗಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಸುವನು.

ಸಾಶನಾಹ್ವಯ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರೊಳು
ವಾಸವಾಗಿಹನೆಂದರಿದು ವಿ
ಶ್ವಾಸಪೂರ್ವಕ ಭಜಿಸಿ ತೋಷಿಸು ಸ್ವಾವರೋತ್ತಮರ ॥
ಕ್ಲೇಶನಾಶನನಚಲಗಳೊಳು ಪ್ರ
ಕಾಶಿಸುತಲಿಹನಶನರೂಪೊ
ಪಾಸನವ ಮಾಳ್ಪರಿಗೆ ತೋರ್ವನು ತನ್ನನಿಜರೂಪ ॥ ೯ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಸಾಶನಾಹ್ವಯ=ಭೋಜನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವ ಉಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ ಸಾಶನರೆಂದು ಚಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಲ್ಲೂ, ಪುರುಷರುಗಳಲ್ಲೂ, ವಾಸವಾಗಿಹನೆಂದರಿತು, ವಿಶ್ವಾಸ ಪೂರ್ವಕ ಭಜಿಸಿ, ಸ್ವಾವರ=ನಿಮ್ಮಕಿಂತಲೂ ಕಮ್ಮಿಯಾದವರನ್ನು, ನಿಮ್ಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮರನ್ನೂ ಸಹ, ತೋಷಿಸು=ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸರಿ! ಕ್ಲೇಶನಾಶಕನು=ಕಷ್ಟ ಪರಿಹಾರಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಅಚಲಗಳೊಳು=ಪರ್ವತ ಸಾಲಿಗ್ರಾಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳೊಳಗೆ, ಅನಶನರೂಪ=ಆಹಾರ–ವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅನಶನನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಪ್ರಕಾಶಿಸುತಲಿಹ=ಶೋಭಿಸುತ್ತಲಿರುವನು. ಉಪಾಸನಾಮಾಳ್ಪರಿಗೆ=ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಚಲಾ ಚಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಶನನೆಂತಲೂ, ಅನಶನನೆಂತಲೂ ರೂಪಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನಿರುವನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ, ತನ್ನ ನಿಜ ರೂಪವನ್ನು, ತೋರ್ವನು=ತೋರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಭೋಜನ ಪಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಸಾಶನರೆಂತಲೂ, ಅದಿಲ್ಲದವರು ಅನಶನರೆಂತಲೂ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ವರು. ಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಾಶನರು, ಅಚಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅನಶನರೆಂತಲೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು ಉತ್ತಮರು. ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಶನನಾಮಕನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಾಸಮಾಡುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ವಿಶ್ವಾಸ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಭಜಿಸುತ್ತಾ ತನಕಿಂತಲೂ ವಿದ್ಯಾ, ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ತನಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಾಶನನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬೇಕು. ಕಷ್ಟನಿವಾರಕನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಅಚಲವಾದ ಪರ್ವತ, ಸಾಲಿಗ್ರಾಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನಶನನಾಮಕನಾಗಿ ಇರುವನೆಂದು ಉಪಾಸನ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಉಪಾಸನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ತನ್ನ ನಿಜರೂಪವನ್ನು ತೋರುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂದ ಹರಿಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಕಾರಾಂತರ ಚಿಂತಿಸುವದೀ
ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳು ವಿಶ್ವಾದಿರೂಪವ
ಪ್ರಕಟಮಾಳ್ಪೆನು ಯಥಾಮತಿಯೊಳು ಗುರುಕೃಪಾಬಲದಿ ॥
ಮುಕುರನಿರ್ಮಿತ ಸದನದೊಳು ಪೋಗೆ
ಸ್ವಕಿಯರೂಪವ ಕಾಂಬತೆರದಂ
ತಕುಟಿಲಾತ್ಮ ಚರಾಚರದಿ ಸರ್ವತ್ರತೋರುವನು ॥ ೧೦ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಪ್ರಕಾರಾಂತರ=ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಚಿಂತಿಸುವದು= ಚರಾಚರಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬಹುದು. ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳು, ವಿಶ್ವಾದಿ=ವಿಶ್ವ, ತೈಜಸ, ಮೊದಲಾದ ರೂಪವನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ರೀತಿಯನ್ನು, ಗುರುಕೃಪಾಬಲದಿ=ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಕೃಪಾಬಲದಿಂದ, ಯಥಾಮತಿಯೊಳು= ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಗೋಚರವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಕಟಮಾಳ್ಪೆನು. ಮುಕುರನಿರ್ಮಿತಸದನದೊಳು=ಕನ್ನಡಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಪೋಗೆ=ಯಾವನಾದರು ಒಬ್ಬನು ಹೋಗಲು, ಸ್ವಕಿಯರೂಪವಕಾಂಬ ತೆರದಲಿ=ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ರೂಪವನ್ನು ತಾನು ಕಾಣುವಂತೆ, ಅಕುಟಿಲಾತ್ಮಕ=ವಕ್ರ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲದ, ಋಜು ಸ್ವಭಾವತ್ಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಚರಾಚರದಿ =ಚರರಾದ ಮನುಷ್ಯಾದಿಗಳು, ಅಚರವಾದ ಪರ್ವತಾದಿಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ, ಸರ್ವತ್ರ ತೋರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಪ್ರಕಾರಾಂತವಾಗಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ಚಿಂತಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗೆ ವಿಶ್ವಾದಿ ರೂಪದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕಾಣುವನು; ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಕೃಪಾ ಬಲದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗೆ ವಿಶ್ವಾದಿ ರೂಪವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ನನಗೆ ತೋರಿದಷ್ಟು ಹೇಳುವೆನು. ರಸ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕನ್ನಡಿಯಿಂದ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿ ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವನಾದರೂ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರೆ, ೪ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡಿ ಇರುವುದರಿಂದ, ಒಂದು ಕನ್ನಡಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕನ್ನಡಿಯು ಪ್ರತಿ ಬಿಂಬವಾಗಿ ೪ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಒಳ ಹೊಕ್ಕವನ ರೂಪವು ಅನಂತವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಹೋದವನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದರೂ ಎದುರೆದುರಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಿಂದ ಅನಂತ ರೂಪ ಕಾಣುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಚರಚರಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪ ಭೂತವಾದ ಶರೀರೋಪಾಧಿಯಿಂದ ಅನಂತಾನಂತ ರೂಪಿಯಾಗಿ ಕಾಣುವನು.

ಪರಿಚ್ಛೇದತ್ರಯ ಪ್ರಕೃತಿಯೋಳ
ಗಿರುತಿಹನು ವಿಶ್ವಾದಿರೂಪವ
ಧರಿಸುತಾತ್ಮಾದಿ ತ್ರಿರೂಪವ ಈಷಣತ್ರಯದಿ ॥
ಸುರುಚಿ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಿ
ತುರ್ಯನಾಮಕ ವಾಸುದೇವನ
ಸ್ಮರಿಸು ಮುಕ್ತಿಪ್ರದಾಯಕ ನೀತನಹುದೆಂದು ॥ ೧೧ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಪರಿಚ್ಛೇದತ್ರಯ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗೆ=ಸತ್ವಪರಿಚ್ಛೇದ, ರಜೋಪರಿಚ್ಛೇದ, ತಮಃಪರಿಚ್ಛೇದವೆಂಬ ಮೂರು ಪರಿಚ್ಛೇದ ಉಳ್ಳ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗೆ, ವಿಶ್ವಾದಿರೂಪವ=ವಿಶ್ವ, ತೈಜಸ, ಪ್ರಾಜ್ಞ ಎಂಬ ಮೂರು ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾ ಇರುತಿಹನು ಈಷಣತ್ರಯದಿ=ದಾರೇಷಣ, ಪುತ್ರೇಷಣ, ವಿತ್ತೇಷಣವೆಂಬ ಈಷಣತ್ರಯದಲ್ಲಿ, ಆತ್ಮಾದಿ ತ್ರಿರೂಪವ=ಅತ್ಮ, ಅಂತರಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಮೂರು ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಇರುತಿಹನು. ಸುರುಚಿ=ವಿಶೇಷವಾದ ಕಾಂತಿ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಜ್ಞಾನಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ, ತುರ್ಯನಾಮಕನಾಗಿಯೂ, ವಾಸುದೇವ ನಾಮಕನಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದು, ಈತನು, ಈ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಮುಕ್ತಿಸುಖಪ್ರದಾಯಕನೆಂದು=ಮುಕ್ತಿ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವವನೆಂದು, ಸ್ಮರಿಸು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮೂರು ಪರಿಚ್ಛೇದ ಸ್ವರೂಪಳು, ಸತ್ವ ಪರಿಚ್ಛೇದ, ರಜಪರಿಚ್ಛೇದ, ತಮಃಪರಿಚ್ಛೇದವೆಂದು ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವ, ತೈಜಸ, ಪ್ರಾಜ್ಞ ಎಂಬ ಮೂರು ರೂಪಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ವಾಸಮಾಡುವನು. ದಾರೇಷಣ, ಪುತ್ರೇಷಣ, ವಿತ್ತೇಷಣವೆಂಬ ಈಷಣತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ, ಅಂತರಾತ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ರೂಪತ್ರಯಗಳಿಂದ ವಾಸ ಮಾಡುವನು. ಜ್ಞಾನಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪನು ತುರ್ಯ, ವಾಸುದೇವ ಎಂಬ ರೂಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನಿತ್ತು ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವವನೆಂದು ಸ್ಮರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಕಮಲಸಂಭವಜನಕ ಜಡ ಜಂ
ಗಮರೊಳಗೆ ನೆಲಸಿದ್ದು ಕ್ರಮವ್ಯು
ತ್ಕ್ರಮದಿ ಕರ್ಮವಮಾಡಿಮಾಡಿಸುತಿಪ್ಪ ಬೇಸರದೆ ॥
ಕ್ಷಮ ಕ್ಷಾಮ ಸಮೀಹನಾಹ್ವಯ
ಸುಮನಸಾಸುರರೊಳಿರುತಲಹಂ
ಮಮ ನಮಮ ಎಂದೀ ಉಪಾಸನೆಗೈವ ಪ್ರಾಂತದಲಿ ॥ ೧೨ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಕಮಲಸಂಭವಜನಕ=ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನು, ಜಡಜಂಗಮರೊಳಗೆ= ಜಡ ಜೀವರಲ್ಲೂ ತ್ರಿವಿಧರಾದ ಚೇತನರಲ್ಲೂ, ನೆಲಸಿದ್ದು=ವಾಸವಾಗಿದ್ದು, ಕ್ರಮ=ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೃತ್ಯ, ಪುಣ್ಯ, ವ್ಯುತ್ಕ್ರಮದಿ=ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಪಾಪ; ಇಂತಹಾ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಬೇಸರದೆ ಮಾಡಿ ಅವರಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸುತಲಿಪ್ಪನು. ಕ್ಷಮ=ಸಹನಶೀಲನಾದುದರಿಂದ ಕ್ಷಮನೆಂತಲೂ, ಕ್ಷಾಮ=ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪ ಉಳ್ಳವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ವನಾದುದರಿಂದ ಕ್ಷಾಮನೆಂತಲೂ, ಸಮೀಹನ=ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇಚ್ಛೈಸುವುದರಿಂದ ಸಮೀಹನನೆಂತಲೂ ಹೆಸರು; ಈ ನಾಮಗಳಿಂದ, ಸುಮನಸಾಸುರರೊಳಿರುತಲಿ=ದೇವತೆಗಳು, ದೈತ್ಯರು, ಸಾಹಚರ್ಯರಾದುದರಿಂದ ಮಧ್ಯಮರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ನಿತ್ಯ ಸಂಸಾರಿಗಳೆಂದರ್ಥ. ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತ, ಅಹಂ=ನಾನೇ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ದೈತ್ಯರಲ್ಲೂ, ಮಮ=ನನ್ನ ಹೆಂಡರು, ಮಕ್ಕಳು ನನ್ನವರೆಂಬುವ ಮಮತೆಯಿಂದ (ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ನಿತ್ಯ ಸಂಸಾರಿಗಳಲ್ಲೂ, ನಮಮ=ಸಕಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನದು, ನನ್ನದೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸಾತ್ವಿಕರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೂ, ಪ್ರಾಂತದಲಿ= ಕಡೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಈ ಉಪಾಸನೆಗೈವ=ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನು ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಾಶಿಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವನು. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ, ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ, ಇದ್ದು ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಈಶ್ವರನು; ನಾನೇ ಭೋಗಿಯೂ, ಎಂದು ಅಸದುಪಾಸನೆಯನ್ನು ಸಾಧನ ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಅವರಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸುವನು. ರಾಜಸ ಜೀವರಲ್ಲಿದ್ದು ತನ್ನ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳೆಂಬ ಮಮತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವನು. ಸಾತ್ವಿಕರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಸಕಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನದು, ಅವನು ಸ್ವತಂತ್ರನು; ನಾನು ಪರತಂತ್ರನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವನು. ಕಡೆಗೆ ಆ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇದರಿಂದ ಜೀವನಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರದಿಂದ ಒಂದು ತೃಣ ಚಲನ ಶಕ್ತಿಯೂ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ಹೊರತು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಈಸಮಸ್ತಜಗತ್ತು ಈಶಾ
ವಾಸ್ಯವೆನಿಪದು ಕಾರ್ಯರೂಪವು
ನಾಶವಾದರು ನಿತ್ಯವೇಸರಿ ಕಾರಣಪ್ರಕೃತಿ ॥
ಶ್ರೀಶಗೆ ಜಡಪ್ರತಿಮೆ ಎನಿಪುದು
ಮಾಸದೊಮ್ಮೆಗು ಸನ್ನಿಧಾನವು
ವಾಸವಾಗಿಹ ನಿತ್ಯಶಾಲಿಗ್ರಾಮದೋಪಾದಿ ॥ ೧೩ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:–ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತು, ಈಶಾವಾಸ್ಯವೆನಿಪುದು=ಪರಮಾತ್ಮನ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವುದು. ಕಾರ್ಯರೂಪವು=ಕಾರ್ಯ ರೂಪವಾದ ಈ ಜಗತ್ತು, ನಾಶವಾದರು=ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಶ ಹೊಂದಿದರೂ, ಕಾರಣಪ್ರಕೃತಿ=ಪ್ರಪಂಚ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತಳಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯು, ನಿತ್ಯವೇ ಸರಿ. ಕಾರ್ಯ ರೂಪವಾದ ಪ್ರಪಂಚವು, ಶ್ರೀಶಗೆ=ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಗೆ ಜಡಪ್ರತಿಮೆಯೆನಿಪುದು. ಸನ್ನಿಧಾನವು, ಮಾಸದೊಮ್ಮೆಗು=ಎಂದಿಗೂ ಕಮ್ಮಿಯಾಗದು (ನಾಶವಾಗದು) ಸಾಲಿಗ್ರಾಮದೋಪಾದಿ, ನಿತ್ಯವಾಸವಾಗಿಹ=ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– "ಈಶಾವಾಸ್ಯಮಿದಂ ಸರ್ವಂ" ಎಂಬ ಈಶಾವಾಸ್ಯೋಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವುದು. ಘಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಮೃತ್ತಿಕೆ; ಕಾರ್ಯ ರೂಪವು ಘಟವು. ಘಟ ನಾಶವಾದರೂ ಕಾರಣರೂಪವಾದ ಮೃತ್ತಿಕೆಯು ನಿತ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಮತ್ತೂ ಘಟ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವುದು. ಅದರಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಚೇತನಪ್ರಕೃತಿಯು ಚೇತನ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣಳು, ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯು ಜಡ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣರೂಪವು. ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಜಗತ್ತು ನಾಶವಾದರೂ ಕಾರಣರೂಪ ಪ್ರಕೃತಿ

ನಿತ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವದು. ಜಡಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದುದು ಪ್ರಪಂಚವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜಡರೂಪವಾದ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಜಡಪ್ರತಿಮೆ ಎನಿಸುವುದು. ಚೇತನರೆಲ್ಲರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಚೇತನ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದು ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವರು. ಕಾರ್ಯರೂಪ ಪ್ರಪಂಚ ವಿರುವವರೆಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸನ್ನಿಧಾನವಿದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಪ್ರಳಯದಲ್ಲೂ ಸಹ ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವನು. ಸಾಲಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಸನ್ನಿಧಾನವಿದ್ದೇ ಇರುವದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೂ ನಿತ್ಯ ಸನ್ನಿಧಾನವು ಇದ್ದೇ ಇರುವದು.

ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯ ರೂಪಾ
ನೇಕ ಜೀವರೊಳಿದ್ದು ತಾ ಪ್ರ
ತ್ಯೇಕ ಕರ್ಮವ ಮಾಡಿಮೋಹಿಸುತಿಪ್ಪ ತಿಳಿಸದಲೆ ॥
ಮೂಕಬಧಿರಾಂಧಾದಿ ನಾಮಕ
ನೀಕಳೇವರದೊಳಗೆ ಕರೆಸುವ
ಮಾಕಳತ್ರನ ಲೌಕಿಕಮಹಾಮಹಿಮೆಗೇನೆಂಬೆ ॥ ೧೪ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಏಕಮೇವ=ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರವಾದುದು ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾಮಕವಾದ ವಸ್ತು ಒಂದೇ. ಅಂದರೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೆ ಸ್ವತಂತ್ರನು. ಅದ್ವಿತೀಯರೂಪ=ಸಮರಿಲ್ಲದವನು; ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸ್ವತಂತ್ರನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹಾ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನೇಕ ಜೀವರೊಳಗಿದ್ದು, ತಿಳಿಸದಲೆ=ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಜೀವರಿಗೆ ತಿಳಿಸದೇನೇ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕರ್ಮವ=ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಲ್ಲಿದ್ದು ಒಂದೊಂದು ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮೋಹಿಸುತಿಪ್ಪ, ಈ ಕಳೇವರದೊಳಗೆ=ಈ ಮನುಷ್ಯರ ದೇಹದೊಳಗೆ, ಮೂಕಬಧಿರಾಂಧಾದಿನಾಮಕ= ಮೂಕರಲ್ಲಿದ್ದು ಮೂಕನೆಂತಲೂ, ಕಿವುಡನಲ್ಲಿದ್ದು ಕಿವುಡನೆಂತಲೂ, ಕುರುಡನಲ್ಲಿದ್ದು ಕುರುಡನೆಂತಲೂ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಸುವ; ಮಾಕಳತ್ರನ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರೇ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ, ಲೌಕಿಕ ಮಹಾ ಮಹಿಮೆಗೇನೆಂಬೆ= ಏನೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವೆ!

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯವೆಂಬ ಶೃತಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸಮಾನರು ಮತ್ತಾರೂ ಇಲ್ಲವು. ಇಂತಹಾ ಹರಿಯು, ಒಬ್ಬನೇ ಆದರೂ ಅನೇಕ ವಿಧ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೇ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮೋಹಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಮೂಕರಲ್ಲಿದ್ದು ಮೂಕನೆಂತಲೂ, ಕಿವುಡನಲ್ಲಿದ್ದು ಕಿವುಡನೆಂತಲೂ, ಕುರುಡನಲ್ಲಿದ್ದು ಕುರುಡನೆಂತಲೂ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಇಂತಹಾ ಶ್ರೀಪತಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನೆಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವ.

ಲೋಕಬಂಧುರ್ಲೋಕನಾಥ ವಿ
ಶೋಕ ಭಕ್ತರಶೋಕನಾಶನ
ಶ್ರೀಕರಾರ್ಚಿತ ಸೋಕದಂದಲಿಪ್ಪಸರ್ವರೊಳು ॥
ಸಾಕುವನು ಸಜ್ಜನರ ಪರಮಕೃ
ಪಾಕರೇಶ ಪಿನಾಕಿಸನ್ನುತ
ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾನತರುಕೊಟ್ಟ ಸಮಸ್ತಕರ್ಮಗಳ ॥ ೧೫ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಲೋಕಬಂಧು=ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಬಂಧುವೆನಿಸುವನು. ಲೋಕನಾಥನು, ವಿಶೋಕ= ಶೋಕರಹಿತನು. ಭಕ್ತರ ಶೋಕನಾಶನ ಶ್ರೀಕರಾರ್ಚಿತ=ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಯರ ಕೈಯಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನು. ಸರ್ವರೊಳು=ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ, ಸೋಕದಂದದಲಿ=ಸಂಬಂಧ ಪಡದೆ, ಇಪ್ಪ=ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಪರಮ–ಕೃಪಾಕರ=ಪರಮ ಕರುಣಾಳು; ಇಂತಹಾ ಈಶ=ಸರ್ವ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಸಜ್ಜನರ ಸಾಕುವನು. ಪಿನಾಕಿಸನ್ನುತ=ರುದ್ರ ದೇವರಿಂದ ಸ್ತುತ್ಯನಾದವನು (ವಂದ್ಯನು) ಆನತರುಕೊಟ್ಟ=ತನ್ನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವ ಭಕ್ತರು ಸಮರ್ಪಿಸಿದ, ಸಮಸ್ತಕರ್ಮಗಳ=ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಸರ್ವಲೋಕಕ್ಕೂ ನಾಥನಾದ, ಲೋಕ ಬಂಧುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಭಕ್ತರ ಶೋಕವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಸಜ್ಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನು. ಭಕ್ತರು ಕೊಟ್ಟ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ಆಹಿತಪ್ರತಿಮೆಗಳೆನಿಸುವವು
ದೇವಗೇಹಾಪತ್ಯಸತಿಧನ
ಲೋಹಕಾಷ್ಠ ಶೀಲಾಮೃದಾತ್ಮಕವಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳ ॥
ಸ್ನೇಹದಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೆನಗಿ
ತ್ತೀಹನೆಂದರಿದನುದಿನದಿ ಸಂ
ಮೋಹ ಕೊಳಗಾಗದಲೆ ಪೂಜಿಸು ಸರ್ವನಾಮಕನ ॥ ೧೬ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಆಹಿತಪ್ರತಿಮೆಗಳೆನಿಸುವವು=ಈ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ, ದೇಹಾಪತ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಆಹಿತಪ್ರತಿಮೆಯೆನಿಸುವವು. ದೇಹ, ಗೇಹ=ಮನೆ, ಅಪತ್ಯ=ಮಕ್ಕಳು, ಸತಿ=ಹೆಂಡತಿ, ಧನ, ಲೋಹ, ಕಾಷ್ಠ, ಮೃದಾತ್ಮಕವಾದ=ಮೃತ್ತಿಕೆ ಸ್ವರೂಪವಾದ, ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸ್ನೇಹದಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎನಗಿತ್ತಿಹನೆಂದು ಅರಿತು, ಅನುದಿನದಿ, ಸಂಮೋಹಕ್ಕೆ=ಬಲವಾದ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದಲೆ, ಸರ್ವನಾಮಕನ ಪೂಜಿಸು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ದೇಹ, ಮನೆ, ಮಕ್ಕಳು, ಹೆಂಡರು, ಧನ, ಲೋಹ, ಕಾಷ್ಠ, ಶಿಲೆ, ಮೃದಾತ್ಮಕವಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಆಹಿತ ಪ್ರತಿಮೆ ಎನಿಸುವವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಾಧನವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನದೆಂಬ ಅಭಿಮಾನ ಮಾಡದೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತನಾದ ಸರ್ವನಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪೂಜಿಸು.

ಶ್ರೀತರುಣಿವಲ್ಲಭಗೆ ಜೀವರು
ಚೇತನಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಓತ
ಪ್ರೋತನಾಗಿದ್ದೆಲ್ಲರೊಳು ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುತಿಹ ॥
ಹೋತಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳೊಳು ಸಂ
ಪ್ರೀತಿಯಿಂದುಂಡುಣಿಸಿವಿಷಯ ನಿ
ರ್ವಾತದೇಶಗದೀಪದಂದದಲಿಪ್ಪ ನಿರ್ಭಯದಿ ॥ ೧೭ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಶ್ರೀತರುಣಿವಲ್ಲಭಗೆ=ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರಿಹರಿಗೆ, ಜೀವರು, ಚೇತನಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಎಲ್ಲರೊಳು ಓತಪ್ರೋತನಾಗಿದ್ದು=ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಧಾರವು ಹೇಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿಯೂ, ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ, ಶೇರಿಕ್ಕೊಂಡಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಶೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ವ್ಯಾಪಾರ=ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತಿಹನು. ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳೊಳು, ಹೋತ= ಹೋತನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇದ್ದು ಸಂಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ವಿಷಯ=ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳನ್ನು, ಉಂಡು=ಉಣಿಸಿ, ನಿರ್ವಾತದೇಶಗ=ಹೆಚ್ಚು ಗಾಳಿ ಇಲ್ಲದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ, ದೀಪದಂದದಲಿ, ನಿರ್ಭಯದಿ=ನಿರ್ಭಯದಿಂದ, ಇಪ್ಪ=ಇರುತ್ತಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಜೀವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೆನಿಸುವರು. ಧಾರಗಳಿಂದ ನೇಯಿದ ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಧಾರವು ಅಡ್ಡವಾಗೂ ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕ್ಕೊಂಡು ಧಾರವಾಗಿ ಕಾಣದೇ ವಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣುವದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಅಡ್ಡವಾಗಿಯೂ ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ ಶೇರಿಕ್ಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲೂ ಹೋತನಾಮಕನಾಗಿದ್ದು ವಿಷಯ ಸುಖವನ್ನು ತಾನುಂಡು ಅವರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದುಣಿಸಿ, ಹೆಚ್ಚಾದ ಗಾಳಿ ಇಲ್ಲದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ದೀಪಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಆರಿಹೋಗುವ ಭಯವಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಸರ್ವತ್ರದಲ್ಲೂ ನಿರ್ಭೀತನಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುವನು.

ಭೂತಸೋಕಿದಮಾನವನು ಬಹು
ಮಾತನಾಡುವತೆರದಿ ಮಹದ
ದ್ಭೂತವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶದಿಂದಲಿವರ್ತಿಪುದು ಜಗವು ॥
ಕೈತವೋಕ್ತಿಗಳಲ್ಲ ಶೇಷ ಫ
ಣಾತಪತ್ರಗೆ ಜೀವಪಂಚಕ
ವ್ರಾತವೆಂದಿಗು ಭಿನ್ನಪಾದಾಹ್ವಯದಿಕರೆಸುವದು ॥ ೧೮ ॥

www.vijayadasaru.net www.sudhama.org www.sarvamoola.org

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಭೂತಸೋಕಿದ ಮಾನವನು=ಭೂತ ಪಿಶಾಚ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಮನುಷ್ಯನು, ಬಹು ಮಾತನಾಡುವ ತೆರದಲಿ, ಮಹದದ್ಭೂತ ವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶದಿಂದಲಿ=ಮಹಾ ಭೂತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆವೇಶದಿಂದ, ಜಗವು, ವರ್ತಿಪುದು= ವರ್ತಿಸುವುದು. ಕೈತವೋಕ್ತಿಗಳಲ್ಲ=ಈ ವಾಕ್ಯಗಳು ಕಪಟವಾದ ಮಾತಲ್ಲ (ಸುಳ್ಳು ಮಾತಲ್ಲ) ಶೇಷಫಣಾತಪತ್ರಗೆ=ಶೇಷ ದೇವರ ಹೆಡೆಗಳೆಂಬುವ ಕೊಡೆಯಂತೆ ಶೋಭಿಪದೆಂದರ್ಥ. ಇಂತಹಾ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಜೀವಪಂಚಕವ್ರಾತ=ದೇವತೆಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಪಿತೃಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು, ಅಸುರರೆಂಬ ಭೇದವುಳ್ಳ ೫ ಸಮೂಹವು, ಎಂದಿಗೂ, ಭಿನ್ನಪಾದಾಹ್ವಯದಿ=ಭಿನ್ನಾಂಶರೆಂದು ಕರೆಸುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಪಿಶಾಚಗ್ರಸ್ತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಅತಿ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವಂತೆ, ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಮಹಾ ಭೂತಗ್ರಸ್ತವಾದ ಈ ಜಗತ್ತು ಅಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರ ಅದ್ಭುತವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಶೇಷದೇವರ ಹೆಡೆಯನ್ನೆ ಕೊಡೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕ್ಕೊಂಡಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಜೀವಪಂಚಕವ್ರಾತವು ಯಾವಾಗಲೂ ಭಿನ್ನಪಾದವೆಂದು ಕರೆಸುವದು. ಜೀವ ಪಂಚಕವು ಯಾವುದೆಂದರೆ:– ಭಾಗವತ ದಶಮಸ್ಕಂಧದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ೪೨ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ಅತ್ಮಪಂಚಸು" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ–ಪಂಚಸು=ದೇವ, ಗಂಧರ್ವ, ಪಿತೃ, ಮನುಷ್ಯ, "ಅಸುರ ಭೇಧೇನ ಪಂಚಾನಾಂ ಆತ್ಮನಾಂ ಮಧ್ಯೇ" ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿರುವರು. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಭಿನ್ನಪಾದವೆಂದರೆ:– "ಪಾದೋಸ್ಯ ವಿಶ್ವಭೂತಾನಿ" ಎಂದು ಶೃತಿಯೂ, ಭಾಗವತ ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಕಂಧ ೬ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪಾದೋಸ್ಯ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಪುಂಸಃ ಸ್ಥಿತಿ ವಿದೋವಿದುಃ॥ ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ, ಸರ್ವಭೂತಾನಿ=ಸರ್ವ ಜೀವಾಃ ಅಸ್ಯಪುರುಷಸ್ಯ ಪಾದಃ ಭಿನ್ನಾಂಶಃ ಇತಿಸ್ಥಿತಿವಿದಃ ವಿದುಃ ಎಂದು ಮಾಡಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ಸರ್ವ ಜೀವರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಭಿನ್ನಾಂಶರೆಂದರ್ಥವಾಯಿತು. ಅದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಇಲ್ಲೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ದಿವಿಯೊಳಿಪ್ಪವು ಮೂರುಪಾದಗ
ಳವನಿಯೊಳಗಿಹದೊಂದು ಈ ವಿಧ
ಕವಿಭಿರೀಡಿತ ಕರೆಸುವ ಚತುಷ್ಪಾತುತಾನೆಂದು ॥
ಇವನಪಾದ ಚತುಷ್ಟಯಗಳನು
ಭವಕೆತಂದು ನಿರಂತರದಿ ಉ
ದ್ಧವನಸಖ ಸರ್ವಾಂತರಾತ್ಮಕನೆಂದು ಸ್ಮರಿಸುತಿರು ॥ ೧೯ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಮೂರುಪಾದಗಳು=ಅನಂತಾಸನ, ವೈಕುಂಠ, ನಾರಾಯಣರೆಂಬ ಮೂರು ಸ್ವರೂಪಾಂಶಗಳು, ದಿವಿಯೊಳಿಪ್ಪವು=ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕ್ಕೆ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿರುವವು. ಅವನಿಯೊಳಗಿಹದೊಂದು=ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಭಿನ್ನಾಂಶರೆಂಬುವುದೊಂದು ಪಾದವು, ಈ ವಿಧ ಕವಿಭಿರೀಡಿತ= ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಚತುಷ್ಪಾತು ತಾನೆಂದು=೪ ವಿಧವಾದ ಅಂಶಗಳುಳ್ಳವನೆಂದು ಕರೆಸುವನು. ಇವನ ಪಾದಚತುಷ್ಟಯಗಳ=ಈ ಪರಮಾತ್ಮನ ೪ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅನುಭವಕೆ ತಂದು ನಿರಂತರದಿ, ಉದ್ಧವನಸಖ=ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸರ್ವಾಂತರಾತ್ಮಕನೆಂದು ಸ್ಮರಿಸುತಿರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ ಹೇಳಿದ ಪಾದ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಂಶವೆಂದರ್ಥ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ೪ ಪಾದಗಳು ಅಂದರೆ ೪ ಅಂಶಗಳೆಂದರ್ಥ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವದೊಂದಂಶ. ಅದನ್ನು ಭಿನ್ನಾಂಶರೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು. ಉಳಿದ ಮೂರು ಪಾದಗಳು "ತ್ರಿಪಾದಸ್ಯಾಮೃತಂದಿವಿ" ಎಂದು ಶೃತಿ ಹೇಳುವುದು. ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಭಾಗವತ ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಕಂಧ ೬ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ "ಪಾದಾಸ್ತ್ರಯೋ ಬಹಿಸ್ತ್ವಾಸನ್ನಪ್ರಜಾನಾಂ ಯ ಆಶ್ರಯಾಃ॥೧೯॥" ಮೂರು ಪಾದಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕ್ಕೆ ಹೊರಗೆ ಇರುವವು. ಆ ಪಾದಗಳೆ ಅಪ್ರಜರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯಭೂತವಾದವು. ಆ ಪಾದಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ, ಆ ಶ್ಲೋಕದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ, ಅನಂತಾಸನ ವೈಕುಂಠ ನಾರಾಯಣಾಃ ಏಷುಲೋಕೇಷು ವಸಂತೀತಿಭಾವಃ॥ ಮತ್ತು ತಾತ್ಪರ್ಯ ವಾಕ್ಯ: "ಅನಂತಾಸನ ವೈಕುಂಠ ನಾರಾಯಣ ಪುರಾಣಿತು" ಎಂಬೀ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಅನಂತಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ಶೇಷಪರ್ಯಂಕಶಾಯಿಯಾದ ಪದ್ಮನಾಭ ರೂಪ ಒಂದು. ವೈಕುಂಠ ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ವಾಸುದೇವ ರೂಪ ಒಂದು. ಸೃಷ್ಟ್ಯಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾರಾಯಣ ರೂಪ ಒಂದು "ಆಪೋನಾರಾ ಇತಿಪ್ರೋಕ್ತಃ ಆಪೋವೈ ನರಸೂನವಃ॥ ಅಯನಂತಸ್ಯ ತಾಃ ಪೂರ್ವಂತೇನ ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ಮೃತಃ" ಎಂಬ ಭಾಗವತ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಉದಕಕ್ಕೆ ನಾರ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಭೂತನಾದುದರಿಂದ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಹೆಸರೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಈ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಉದಕಾಶ್ರಯನಾದ ನಾರಾಯಣ ರೂಪ ಒಂದು. ಅಂತು ಇವು ಮೂರು ಪಾದಗಳು ಅಂದರೆ ಮೂರು ಸ್ವರೂಪಾಂಶಗಳೆಂದರ್ಥ. ಇಂತಹಾ ೪ ಅಂಶಗಳುಳ್ಳವನು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕ್ಕೊಂಡು ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಸರ್ವಾಂತರಾತ್ಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

www.vijayadasaru.net www.sudhama.org www.sarvamoola.org

ವಂಶಬಾಗಲು ಬೆಳೆಯೆ ಕಂಡು ನ
ರಾಂಸದಲಿ ಶೋಭಿಪದು ಬಾಗದ
ವಂಶಪಾಶದಿ ಕಟ್ಟಿ ಏರುವಡೊಂಬಮಸ್ತಕಕೆ ॥
ಕಂಸಮರ್ದನ ದಾಸರಿಗೆ ನಿ
ಸ್ಸಂಶಯದಿ ಎರಗದಲೆ ನಾವಿ
ದ್ವಾಂಸನೆಂದಹಂಕರಿಸೆ ಭವಗುಣದಿ ಬಂಧಿಸುವ ॥ ೨೦ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ವಂಶ=ದಪ್ಪವಾದ ಬಿದರು, ಬಾಗಲು=ಬೊಗ್ಗಿ ಇರಲು, ಬೆಳೆಯುವದು ಕಂಡು=ಅದು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದುದರಿಂದ ನರಾಂಸದಲಿ=ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಶೇರಿ ಮನುಷ್ಯರ ಹೆಗಲಮೇಲೆ, ಶೋಭಿಪುದು. ಬಾಗದವಂಶ= ಬೊಗ್ಗದ ದಪ್ಪ ಬಿದರನ್ನು, ಪಾಶದಿಕಟ್ಟಿ=೪ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲೂ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಕದಲದಂತೇ ಮಾಡಿ, ಡೊಂಬನು, ಮಸ್ತಕಕ್ಕೆ=ತಲೆಯ ಮೇಲೆ (ಬಿದರಿನ ಅಗ್ರಭಾಗಕ್ಕೆ) ಏರುವನು ಇದರಂತೆ, ಕಂಸಮರ್ದನ=ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ, ದಾಸರಿಗೆ=ಆತನ ದಾಸರಾದ ಭಕ್ತಜನರಿಗೆ ನಿಸ್ಸಂಶಯದಿ, ಎರಗದೆ=ನಮಸ್ಕರಿಸದೆ, ನಾನು ವಿದ್ವಾಂಸನೆಂದಹಂಕರಿಸೆ=ಅಹಂಕಾರಪಡಲು, ಭವಗುಣದಿಂದ=ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಪಾಶದಿಂದ, ಬಂಧಿಸುವ=ಕಟ್ಟುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ದಪ್ಪವಾದ ಬಿದುರು ಬೆಳೆಯುವಾಗಲೆ ಬೊಗ್ಗಿ ಬೆಳೆದರೆ ಅದನ್ನು ತಂದು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಮೇಲ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಶೇರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮನುಷ್ಯರು ತಮ್ಮ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು. ಹಾಗೆ ಬೊಗ್ಗದೇ ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿಂತಿರುವ ಬಿದರನ್ನು ಡೊಂಬರು ತಂದು ಗಡೆಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ೪ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲೂ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಬೊಗ್ಗದಂತೆ ಕಟ್ಟಿ ಆ ಬಿದರಿನ ತಲೆಗೆ ಮೇಲೇರುವರು. ಇದರಂತೆ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಭಕ್ತರಿಗೆ, ಶಿರಬೊಗ್ಗಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡದವನನ್ನು ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದಲೆ ಸಂಸಾರ ಪಾಶದಿಂದ ಕಟ್ಟುವನು. ತಲೆಬಾಗಿದವರನ್ನುದ್ಧರಿಸುವನೆಂಬ ಭಾವ.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧಿಷ್ಠಾನಭೂತವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಜ್ಯೋತಿರೂಪಗೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಸಾಂ
ಕೇತಿಕಾರೋಪಿತ ಸುಪೌರುಷ
ಧಾತುಸಪ್ತಕ ಧೈರ್ಯಶೌರ್ಯೋದಾರ್ಯ ಚಾತುರ್ಯ ॥
ಮಾತುಮಾನ ಮಹತ್ವ ಸಹನ ಸು
ನೀತಿನಿರ್ಮಲದೇಶ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ಭೂತಪಂಚಕ ಬುದ್ಧಿಮೊದಲಾದಿಂದ್ರಿಯಸ್ಥಾನ ॥ ೨೧ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಜ್ಯೋತಿರೂಪಗೆ=ಸ್ವತಃ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಪ್ರತಿಮೆಗಳು=ಜಡರೂಪವಾದ ಶಿಲಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಪಂಚಲೋಹಗಳುಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕವು. ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿ ನಾಮಗಳು, ಆರೋಪಿತ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆಯ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕಾಗಿ ಆರೋಪಿತವಾಗಿರುವದು. ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೆಂತ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅವುಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ, ಸುಪೌರುಷ=ಪುರುಷ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ, ಧಾತುಸಪ್ತಕ=ತ್ವಕ್, ಚರ್ಮ ಮೊದಲಾದ ೭ ಧಾತುಗಳು, ಧೈರ್ಯ, ಶೌರ್ಯ, ಔದಾರ್ಯ=ಧಾತೃತ್ವ, ಚಾತುರ್ಯ=ಬುದ್ಧಿ ಕುಶಲತೆ, ಮಾತು=ಭಗವತ್ಸಂಬಂಧವಾದ ಸತ್ಯವಾದ ಮಾತುಗಳು, ಮಾನ=ಗೌರವಸ್ಥಾನ, ಮಹತ್ವ= ಪೂಜ್ಯತೆ, ಸಹನ=ಕ್ಷಮೆ, ಉತ್ತಮವಾದ ನೀತಿ ನಿರ್ಮಲದೇಶ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಭೂತಪಂಚಕ=ಪೃಥಿವ್ಯಾಧಿ ಪಂಚ ಭೂತಗಳು, ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಸ್ಥಾನ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಆವಾಸಸ್ಥಾನಗಳು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ, ಹಿತ್ತಾಳೆ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಭಂಗಾರಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯಾಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ರಾಮ ಕೃಷ್ಣನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ತೇಜೋಮಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೆ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಜಡನಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಧ್ಯಾನ ಗೋಚರಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ರೂಪವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು. ಅದರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾದ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿ ನಾಮಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧಿಷ್ಠಾನವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ದೇವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಅನ್ಯತ್ರ ಇರುವ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನರಿಯದೆ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಧಾತುಸಪ್ತಕ

ಧೈರ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲೂ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಧೈರ್ಯಾದಿಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರವಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ರೂಪ ಚಿಂತನೆ ಹೇಗೆಂದರೆ:– ಧೈರ್ಯಾದಿಗಳುಳ್ಳ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದು ಇವನು ಧೈರ್ಯವಂತನು! ಇವನು ಶೌರ್ಯವಂತನು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪಡೆಯುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಜೀವರಾಶಿಯೊಳಮೃತ ಶಾಶ್ವತ
ಸ್ಥಾವರಗಳೊಳು ಸ್ಥಾಣುನಾಮಕ
ನಾವಕಾಲದಲಿಪ್ಪನಜಿತಾನಂತನೆಂದೆನಿಸಿ ॥
ಗೋವಿದಾಂಪತಿ ಗಾಯನಪ್ರಿಯ
ಸಾವಯವ ಸಾಹಸ್ರನಾಮ ಪ
ರಾವರೇಶ ಪವಿತ್ರಕರ್ಮ ವಿಪಶ್ಚಿತ ಸುಧಾಮ ॥ ೨೨ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಗೋವಿದಾಂಪತಿ=ವೇದ ವೇದಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾದ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ, ಗಾಯನಪ್ರಿಯ=ಸಾಮಗಾನ ಮತ್ತೂ ತೋಡಿ ಭೈರವಿ ಮುಂತಾದ ರಾಗ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸುಸ್ವರದಿಂದ ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಗಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತನಾಗುವ, ಸಾವಯವ=ಆನಂದಮಯವಾದ ಕರಚರಣಾದಿ ಅಂಗಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದ, ಸಾಹಸ್ರನಾಮ=ಸಹಸ್ರ ನಾಮಗಳಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಪರಾವರೇಶ= ಉತ್ತಮರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು, ಅವರರಾದ ತೃಣಾಂತ ಜೀವರು, ಇವರಿಗೆ ಈಶ್ವರನಾದ, ಪವಿತ್ರಕರ್ಮ=ಮಂಗಳಕರವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಉಳ್ಳ, ವಿಪಶ್ಚಿತ=ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ, ಸುಧಾಮ= ಉತ್ತಮವಾದ ವಾಸಯೋಗ್ಯಸ್ಥಾನವಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಜೀವರಾಶಿಯೊಳು, ಅಮೃತ= ಮರಣರಹಿತನಾದುದರಿಂದ ಅಮೃತನಾಮಕನಾಗಿಯೂ, ಶಾಶ್ವತ=ಶಶ್ವದೇಕಪ್ರಕಾರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಶ್ವತನೆಂತಲೂ, ಸ್ಥಾವರಗಳೊಳು, ಸ್ಥಾಣುನಾಮಕನು=ಸ್ಥಾಣು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ, ಅಜಿತಾನಂತನೆಂದೆನಿಸಿ= ಅಜಿತನೆಂತಲೂ, ಅನಂತನೆಂತಲೂ ಅನಿಸಿಕ್ಕೊಂಡು, ಆವಕಾಲದಲಿ=ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇಪ್ಪ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಯಾವಾಗಲೂ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಸೋಲದವನಾದುದರಿಂದ ಅಜಿತನೆಂದು ಹೆಸರು. ಜೀವರಾಶಿಯೊಳಗೆ ಅಮೃತನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಇರುವನು. ಸ್ಥಾವರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಣುನಾಮಕನಾಗಿ ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇರುವನು. ಮಿಕ್ಕ ಪದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವು ಪದ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿವರ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಮಾಧವನಪೂಜಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿ
ಷೇಧಕರ್ಮವ ಮಾಡಿಧನಸಂ
ಪಾದಿಸಲು ಸತ್ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳೆನಿಸಿಕೊಳುತಿಹವು ॥
ಸ್ವೋದರಂಭರಣಾರ್ಥ ನಿತ್ಯದಿ
ಸಾಧುಕರ್ಮವಮಾಡಿದರು ಸರಿ
ಯೈದುವನುದೇಹಾಂತರವ ಸಂದೇಹವಿನಿತಿಲ್ಲ ॥ ೨೩ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಮಾಧನವ ಪೂಜಾರ್ಥವಾಗಿ, ನಿಷೇಧಕರ್ಮವ ಮಾಡಿ, ಧನ ಸಂಪಾದಿಸಲು, ಸತ್ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುವು. ಸ್ವೋದರಂಭರಣಾರ್ಥ=ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ತನ್ನ ದೇಹ ಪೋಷಣಕ್ಕಾಗಿ) ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ, ಸಾಧುಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸರಿ, ದೇಹಾಂತರವ=ಮತ್ತೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು, ಯೈದುವನು. ಸಂದೇಹವಿನಿತಿಲ್ಲ=ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಭಗವತ್ಪ್ರೀತಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ದೇವಾಲಯ, ಉದ್ಯಾನವನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಮಾಡಿ ಯಾಚನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಧನ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿ ಆ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಭಗವತ್ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ ಅವು ಸತ್ಕಾರ್ಯವೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೇಹ ಪೋಷಣೆ ನಿಮಿತ್ತವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕ್ಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನಾದಿ ನಿಮಿತ್ತವನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರಿಸಿ ಹಣ ಸಂಪಾದನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂತರ್ಪಣೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಪಾಪಕರ್ಮದ ಫಲವಾದ ಮತ್ತೂ ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದುವದು, ಸಾಯುವದು ಈ ಫಲವೇ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

www.vijayadasaru.net www.sudhama.org www.sarvamoola.org

ಅಪಗತಾಶ್ರಯ ಎಲ್ಲರೊಳಗಿ
ದ್ದುಪಮನೆನಿಪಾನುಪಮರೂಪನು
ಶಫರಿಕೇತನಜನಕ ಮೋಹಿಪ ಮೋಹಕನ ತೆರದಿ ॥
ತಪನಕೋಟಿಸಮಪ್ರಭಾಸಿತ
ವಪುವೆನಿಪ ಕೃಷ್ಣಾದಿರೂಪಕ
ದ್ವಿಪದನಂತುಂಡುಣಿಪ ಸರ್ವತ್ರನೆಲಸಿದ್ದು ॥ ೨೪ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಅಪಗತಾಶ್ರಯ=ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸದ, ಅನುಪಮರೂಪನು=ಉಪಮಾನರಹಿತವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನಾದರೂ, ಎಲ್ಲರೊಳಗಿದ್ದು, ಉಪಮನೆನಿಪ=ಮನುಷ್ಯರಂತೆ, ಮೃಗದಂತೆ ಎಂದು ಉಪಮೆಯುಳ್ಳವನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಶಫರಿಕೇತನ ಜನಕ=ಮನ್ಮಥನ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ತಪನಕೋಟಿಸಮಪ್ರಭಾ=ಸೂರ್ಯ ಕೋಟಿ ಸಮವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವನಾದರೂ, ಕೃಷ್ಣಾದಿ ರೂಪಕ=ಕೃಷ್ಣಾದಿ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ, ದ್ವಿಪದನಂತೆ=ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಂತೆ, ಅಸಿತ=ಕಪ್ಪಾದ, ವಪುವೆನಿಪ=ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಶರೀರವುಳ್ಳವನೆಂದೆನಿಪನು. ಹೀಗೆ ಮೋಹಕನತೆರದಿ=ಮೋಹಿಪ ಸರ್ವತ್ರ ನೆಲಸಿದ್ದು=ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದು, ಉಂಡುಣಿಪ=ತಾನುಂಡು ಜೀವರಿಗೆ ಉಣಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ತಾನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವನು. ತನಗೆ, ಆಶ್ರಯರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ. ತಾನು ಅನುಪಮನಾದರೂ ಮನುಷ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಉಪಮಿತನಾಗಿ ತೋರುವನು. ಕೋಟಿ ಸೂರ್ಯ ಸಮ ಪ್ರಭನಾದರೂ ಕೃಷ್ಣಾದ್ಯವತಾರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಾಕಾರನಾಗಿ ಕಪ್ಪು, ಬಿಳುಪು, ಮೊದಲಾದ ಸಾಧಾರಣ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಜನರನ್ನು ಮೋಹಿಸುವನು. ಸರ್ವತ್ರ ವಾಸವಾಗಿದ್ದು ವಿಷಯಭೋಗಾದಿಗಳನ್ನೂ ಅನ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ತಾನುಂಡು ಜೀವರಿಗೂ ಉಣಿಸುವನು.

ಅಡವಿಯೊಳು ಬಿತ್ತದಲೆ ಬೆಳದಿಹ
ಗಿಡದ ಮೂಲಿಕೆ ಸಕಲಜೀವರ
ಒಡಲೊಳಿಪ್ಪಾಮಯವ ಪರಿಹರ ಗೈಸುವಂದದಲಿ ॥
ಜಡಜಸಂಭವ ಜನಕ ತ್ರಿಜಗ
ದ್ವಡೆಯ ಸಂತೈಸೆನಲು ಅವರಿ
ದ್ದೆಡೆಗೆ ಬಂದೊಡಗುವನು ಭಕ್ತರಭಿಡಿಯ ಮೀರದಲೆ ॥ ೨೫ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಅಡವಿಯೊಳಗೆ, ಬಿತ್ತದಲೆ ಬೆಳದಿರುವ ಗಿಡದ ಮೂಲಿಕೆ, ಸಕಲಜೀವರ, ಒಡಲೊಳಿಪ್ಪ=ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವಾದ, ಆಮಯವ=ರೋಗವನ್ನು, ಪರಿಹರಗೈಸುವಂದದಲಿ=ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವಂತೆ, ತ್ರಿಜಗದ್ವಡೆಯ=ಮೂರು ಲೋಕದ ಪ್ರಭುವೆ! ಸಂತೈಸು! ಎನಲು=ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡೆಂದು ಬೇಡಲು, ಜಡಜಸಂಭವ ಜನಕ=ಜಡಜ ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಡ ಎಂಬಕ್ಷರವು ಲ ಎಂದೆನಿಸುವುದು. ರ-ಡ-ಲ ಇವುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಡಜ=ಜಲಜ ಸಂಭವರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಅವರ ಜನಕ= ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಭಕ್ತರ ಭಿಡಿಯ=ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವನ್ನು ಮೀರದಲೆ, ಅವರಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬಂದೊದಗುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ, ನಾವು ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತದೆ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಾನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಗಿಡದ ಮೂಲಿಕೆಯು ರೋಗಿಗಳ ಸಕಲ ರೋಗವನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವುದು. ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ನಾವು ಹೆತ್ತ ಪುತ್ರನಾಗಲಿ, ಮಿತ್ರನೆಂದಾಗಲಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಮೂರು ಲೋಕದೊಡಯನೇ! ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸೆಂದು ಬೇಡಲು ಭಕ್ತರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಅವರು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವರ ಕಷ್ಟಕ್ಕೊದಗುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ನಿಷ್ಕಾಮೋಪಾಸನೆಯಿಂದ ಭಗವಂತನು ಪ್ರೀತನಾಗುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀನಿಕೇತನ ತನ್ನವರ ದೇ
ಹಾನುಬಂಧಿಗಳಂತೆ ಅವ್ಯವ
ಧಾನದಲಿನೆಲಸಿಪ್ಪ ಸರ್ವದ ಸಕಲಕಾಮದನು ॥
ಏನುಕೊಟ್ಟರುಭುಂಜಿಸುತ ಮ
ದ್ದಾನೆಯಂದದಿಸಂಚರಿಸು ಮ
ತ್ತೇನುಬೇಡದೆ ಭಜಿಸುತಿರು ಅವನಂಘ್ರಿಕಮಲಗಳ ॥ ೨೬ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:–ಶ್ರೀನಿಕೇತನ=ಲಕ್ಷ್ಮೀ ವಾಸಸ್ಥಾನಭೂತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ತನ್ನವರ=ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು ದೇಹಾನುಬಂಧಿಗಳಂತೆ ಸರ್ವದಾ, ಸಕಲಕಾಮದನು=ಸಕಲ ಮನೋಭಿಷ್ಟವನ್ನು ಪೂರೈಸುವವನಾಗಿ, ಅವ್ಯವಧಾನದಲಿ=ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದರೂ ವಿರಾಮವಿಲ್ಲದೆ, ನೆಲಸಿಪ್ಪ=ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಏನು ಕೊಟ್ಟರೂ=ದೇವರು ಏನು ಕೊಟ್ಟರೂ, ಅದನ್ನು ಭುಂಜಿಸುತ, ಮದ್ದಾನೆಯಂದದಿ=ಮದ್ದಾನೆಯಂತೆ ಸಂಚರಿಸು! ಮತ್ತೇನು ಬೇಡದೆ, ಅವನಂಘ್ರಿಕಮಲಗಳ, ಭಜಿಸುತಿರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು ದೇಹಾನುಸಂಬಂಧಿಗಳಂತೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಅವರವರ ಮನೋಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿರುವನು. ಈಶ್ವರ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಏನು ಬಂದರೂ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾ, ಕಾಮ್ಯ ಫಲವನ್ನು ಬೇಡದೆ ಅವನ ಪಾದಕಮಲವನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಾ ಮತ್ತಾರನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕರಿಸದೆ ಯಾರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಮದಗಜದಂತೆ ಸಂಚರಿಸು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಂಥ ಎಂಥಾ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಯಾವಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವ ಕೊಡುತ್ತಾನೆಂಬುವುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಬೇಡದಲೆ ಕೊಡುತಿಪ್ಪಸುರರಿಗೆ
ಬೇಡಿದರೆ ಕೊಡುತಿಹನು ನರರಿಗೆ
ಬೇಡಿಬಳಲುವ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಕೊಡನೊಮ್ಮೆ ಪುರುಷಾರ್ಥ ॥
ಮೂಢರನುದಿನ ಧರ್ಮಕರ್ಮವ
ಮಾಡಿದರು ಸರಿಯಹಿಕ ಫಲಗಳ
ನೀಡಿ ಉನ್ಮತ್ತರನಮಾಡಿ ಮಹಾನಿರಯವೀವ ॥ **೨೭** ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಸುರರಿಗೆ=ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಬೇಡದಲೆ ಕೊಡುತಿಪ್ಪ; ನರರಿಗೆ= ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ, ಬೇಡಿದರೆ ಕೊಡುತಿಹನು; ಬೇಡಿ ಬಳಲುವ ದೈತ್ಯರಿಗೆ, ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೆಗಾದರೂ ಕೊಡನು. ಮೂಢರು ಅನುದಿನದಲ್ಲೂ ಧರ್ಮ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸರಿ, ಅಹಿಕ ಫಲಗಳನ್ನು, ನೀಡಿ=ಕೊಟ್ಟು, ಉನ್ಮತ್ತರನ=ಮದಾಂಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಮಹಾನಿರಯವ=ಮಹಾ ಘೋರವಾದ ನರಕವನ್ನು (ಅಂಧಂತಮಸ್ಸನ್ನು) ಕೊಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಅಧಮ, ಅಧಮಾಧಮ ಭಕ್ತರುಗಳ ಸಾಧನೆಯ ಫಲಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಉತ್ತಮ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅವರು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದರೂ ಉತ್ತಮಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಮಧ್ಯಮ ಭಕ್ತರು ಬೇಡಿಕೊಂಡರೆ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅಧಮ ಭಕ್ತರು ಬೇಡಿಕೊಂಡರೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಧಮಾಧಮರು ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವುಗಳ ಫಲ ರೂಪವಾದ ಉತ್ತಮಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡದೆ ನಶ್ವರವಾದ ಅಹಿಕ ಫಲಗಳನ್ನುಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿ ತನ್ಮೂಲಕ ನರಕಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡುವನು.

ತರಣಿ ಸರ್ವತ್ರದಲಿ ಕಿರಣವ
ಹರಹಿ ತತ್ತದ್ವಸ್ತುಗಳನು
ಸರಸಿಯದರದರಂತೆ ಛಾಯವು ಕಂಗೊಳಿಪತೆರದಿ ॥
ಅರಿಧರೇಜಾನೇಜ ಜಗದೊಳ
ಗಿರುವ ಛಾಯಾತಪನೆನಿಸಿ ಸಂ
ಕರುಷಣಾಹ್ವಯನವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳಂತಿಪ್ಪ ॥ **೨೮** ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:–ತರಣಿ=ಸೂರ್ಯನು, ಸರ್ವತ್ರದಲಿ, ಕಿರಣವಹರಹಿ, ತತ್ತದ್ವಸ್ತುಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ=ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವಸ್ತುಗಳು ಯಾವ ಯಾವ ಆಕಾರವಾಗಿರುವದೋ ಆಯಾ ಆಕಾರವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಅದರದರಂತೆ, ಛಾಯವುಕಂಗೊಳಿಪತೆರದೀ; ಅರಿಧರ= ಚಕ್ರಪಾಣಿಯಾದ, ಸಂಕರುಷಣಾಹ್ವಯನು=ಸಂಕರ್ಷಣ ನಾಮಕನು, ಏಜ=ಚೇತನರು, ಅನೇಜ=ಜಡರು, ಹೀಗೆ ಜಡಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಜಗದೊಳಗೆ, ಇರುವ, ಛಾಯಾತಪನೆನಿಸಿ= ನೆಳಲು ಬಿಸಲೆನಿಸಿ ಅಂದರೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ನೆಳಲು ರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಬಿಸಿಲು ರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳಂತಿಪ್ಪ.

www.vijayadasaru.net www.sudhama.org www.sarvamoola.org

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣವು, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಪಶು ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲು ಅವುಗಳಂತೆಯೇ ಛಾಯದ ಆಕಾರವು ಕಾಣುವದು. ಗಿಡದ ನೆಳಲು ಗಿಡದ ಆಕಾರವಾಗಿಯೂ, ಮನುಷ್ಯಾದಿಗಳ ನೆಳಲು ತದಾಕಾರವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುವದು. ಅದರಂತೆ ಚಕ್ರಪಾಣಿಯಾದ ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣನು, ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತತ್ತದಾಕಾರನಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನೆಳಲು, ಕೆಲವು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಲು ಇರುವದೋ ಹಾಗೆಯೇ ತಾನೂ ಭಕ್ತ ಜನರಿಗೆ ನೆಳಲಂತೆಯೂ, ದೈತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಬಿಸಲಂತೆಯೂ, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಇರುತ್ತಿರುವನು.

ಈ ವಿಧದಿ ಸರ್ವತ್ರ ಲಕುಮೀ
ಭೂವನಿತೆಯರಕೂಡಿ ತನ್ನ ಕ
ಳಾವಿಶೇಷಗಳೆಲ್ಲಕಡೆಯಲಿತುಂಬಿ ಸೇವ್ಯತಮ ॥
ಸೇವಕನುತಾನೆನಿಸಿ ಮಾಯಾ
ದೇವಿ ರಮಣ ಪ್ರವಿಷ್ಟರೂಪಕ
ಸೇವೆಮಾಳ್ಪ ಶರಣ್ಯಶಾಶ್ವತ ಕರುಣಿ ಕಮಲಾಕ್ಷ ॥ ೨೯ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಈ ವಿಧದಿ=ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಸರ್ವತ್ರ, ಲಕುಮೀ ಭೂವನಿತೆಯರ ಕೂಡಿ=ಶ್ರೀದೇವಿ ಭೂದೇವಿಯರೆಂಬ ಸತಿಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ತನ್ನ ಕಳಾವಿಶೇಷಗಳ, ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲಿ ತುಂಬಿ, ಶರಣ್ಯ=ಮೊರೆ ಹೋಗಲ್ಪಡಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ, ಶಾಶ್ವತಕರುಣಿ=ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಏಕರೀತಿಯಿಂದದಯೆಯುಳ್ಳ, ಕಮಲಾಕ್ಷನಾದ, ಮಾಯಾದೇವಿರಮಣ=ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನು, ಸೇವ್ಯತಮ=ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಸೇವೆಯನ್ನ ತೆಗೆದುಕ್ಕೊಳ್ಳುವವನಾದರೂ, ಪ್ರವಿಷ್ಟರೂಪದಲಿ=ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾದ ರೂಪಗಳಿಂದ, ಸೇವಕನು ತಾನೆನಿಸಿ, ಸೇವೆಮಾಳ್ಪನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮಾಯಾರಮಣನಾದ ವಾಸುದೇವನು ಶ್ರೀ ಭೂ ಸಮೇತನಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದು ತಾನು ವಾಸದೇವಾದಿ ರೂಪಗಳಿಂದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವನು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟರೂಪದಿಂದ ತನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಸೇವಕನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಿಂದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತಾ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣ ವರ್ಣನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಣವಕಾರಣಕಾರ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾ
ದ್ಯನು ಪರಾತ್ಪರ ಚೇತನಾ ಚೇ
ತನವಿಲಕ್ಷಣನಂತಸತ್ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಪೂರ್ಣ ॥
ಅನುಪಮನುಪಾಸಿತ ಗುಣೋದಧಿ
ಯನಘನಜಿತಾನಂತ ನಿಷ್ಕಿಂ
ಚನ ಜನಪ್ರಿಯ ನಿರ್ವಿಕಾರನಿರಾಶ್ರಯಾವ್ಯಕ್ತ ॥ ೩೦ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಪ್ರಣವಕಾರಣ=ಕಾರ್ಯ ರೂಪವು ವೇದವು; ಕಾರಣವು ಪ್ರಣವ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಣವರೂಪಿಯಾಗಿ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದು ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ವೇದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿರುವನು. ಪರಾತ್ಪರ=ಪರಾತ್=ಉತ್ತಮರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಕಿಂತಲೂ, ಪರನು=ಉತ್ತಮನು. ಚೇತನಾಚೇತನವಿಲಕ್ಷಣ= ಪರಮಾತ್ಮನು ಜಡಾತ್ಮಕನೂ ಅಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಚೇತನನೂ ಅಲ್ಲ. ಇವೆರಡರಿಂದಲೂ ಭಿನ್ನನೆಂದರ್ಥ. ಅನಂತಸತ್ಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣಪೂರ್ಣ=ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣನು. ಅನುಪಮನು=ಉಪಮಾನರಹಿತನು, ಉಪಾಸಿತ ಗುಣೋದಧಿಯು= ಸೇವ್ಯವಾದ ಗುಣಸಮುದ್ರನು, ಅನಘ=ಪಾಪರಹಿತನು, ಅಜಿತ=ಯಾರಿಂದಲೂ ಸೋಲದವನು, ಅನಂತ ರೂಪನು, ನಿಷ್ಕಿಂಚನಜನಪ್ರಿಯನು=ಲೌಕಿಕವಾದ ದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಧನವೆಂದು ನಂಬಿದ ನಿಷ್ಕಿಂಚನರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನು, ನಿರ್ವಿಕಾರನು, ನಿರಾಶ್ರಯನು, ಅವ್ಯಕ್ತ=ಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ಜನರಿಗೆ ಅಗೋಚರನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಫಲ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗೋಪ ಭೀಯಭವಾಂಧಕಾರಕೆ
ದೀಪವಟ್ಟಿಗೆ ಸಕಲಸುಖ ಸದ
ನೋಪರಿಗ್ರಹವೆನಿಸುತಿಪ್ಪದು ಹರಿಕಥಾಮೃತವು ॥
ಗೋಪತಿ ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲ ಸ
ಮೀಪದಲಿನೆಲಸಿದ್ದು ಭಕ್ತರ
ಅಪವರ್ಗರಮಾಡುವನು ಬಹುದುಃಖಭವದಿಂದ ॥ ೩೧ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಗೋಪಭೀಯಭವಾಂಧಕಾರಕೆ=ಗೋ=ವೇದ ಸ್ವರೂಪರಾದ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರು; ಅವರ ಪತಿಯಾಗಿ ಪಾಲಿಸುವುದರಿಂದ ಗೋಪನೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೆಸರು. ಭೀಯ=ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣಗೊಡದೆ, ಅವನನ್ನು ಸೇರಗೊಡದೆ ಅವನಿಂದ ಭಯ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವದು ಸಂಸಾರವು. ಇಂತಹಾ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಭಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಗಾಢಾಂಧಕಾರಕ್ಕೆ, ದೀಪವಟ್ಟಿಗೆ=ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ದೀವಟ್ಟಿಗೆಯಂತಿರುವ, ಮತ್ತು, ಸಕಲಸುಖಸದನೋಪರಿಗ್ರಹವು=ಸಮಸ್ತವಾದ ಸುಖವೆಂಬ ಮನೆಗೆ ಮೇಲುಪ್ಪರಿಗೆ ಎಂದು, ಎನಿಸುತಿಪ್ಪುದು ಹರಿಹಥಾಮೃತವು. ಇದನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುವವರ, ಸಮೀಪದಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದು, ಗೋಪತಿ=ವೇದಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ರಮಾಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲನು, ಬಹು ದುಃಖಭವದಿಂದ=ಬಹು ದುಃಖಮಯವಾದ ಸಂಸಾರದ ದೆಶೆಯಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿ, ಅಪವರ್ಗರ=ಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:–ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ನಾನು ನನ್ನದು ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡುವರು. ಅದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಮ್ಮನ್ನು ನರಕದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕಷ್ಟಪಡಿಸುವನೆಂಬ ಭಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ದಾಸಾರ್ಯರು ಸಂಸಾರವನ್ನು ಗೋಪಭೀಯವೆಂದರು; ವೇದಾಭಿಮಾನಿಯು ರಮಾದೇವಿ, ಆಕೆಗೆ ಪತಿಯಾದುದರಿಂದ "ಗಾಂಪಾತೀತಿ ಗೋಪಃ" ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಗೋಪನೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮಗೆ ಹೆಸರು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅವನ ಭಯವುಂಟೇ ಉಂಟು. ಇಂತಹಾ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಘೋರವಾದ ಅಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಹರಿಕಥೆಯು ದೀವಟಿಗೆಯಂತೆ ಇರುವದು. ಅಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಜ್ಞಾನೋದಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವದೆಂದರ್ಥ. ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಸುಖಗಳು ವಾಸಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮನೆಯಮೇಲುಪ್ಪರಿಗೆಯಂತೆ ಇರುವುದು ಈ ಹರಿಕಥಾಮೃತವು ಸ್ವರೂಪಾನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳದೆಂದರ್ಥ. ಇಂತಹಾ ಹರಿಕಥಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುವ ಭಕ್ತರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲಾತ್ಮಕ ಶ್ರೀಹರಿಯು ನೆಲಸಿದ್ದು ಬಹು ದುಃಖಕರವಾದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನು.

ಬಿಂಬಾಪರೋಕ್ಷ ಸಂಧಿ ಎಂಬ ೨೪ನೆಯ ಸಂಧಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀ ಕೃ ಷ್ಣಾ ರ್ಪ ಣ ಮ ಸ್ತು॥